

CK.0000069327

ĐỘNG - THƯƠNG BINH VÀ XÃ HỘI
TỔNG CỤC DẠY NGHỀ

Tư vấn hướng dẫn học nghề và việc làm

UYÊN
LIỆU

NHÀ XUẤT BẢN DÂN TRÍ

BỘ LAO ĐỘNG - THƯƠNG BINH VÀ XÃ HỘI
TỔNG CỤC DẠY NGHỀ

TƯ VẤN, HƯỚNG DẪN HỌC NGHỀ VÀ VIỆC LÀM

*(Viện Nghiên cứu Khoa học dạy nghề,
Vụ Công tác học sinh, sinh viên)*

NHÀ XUẤT BẢN DÂN TRÍ

LỜI MỞ ĐẦU

Mỗi cá nhân luôn có thế mạnh riêng của mình. Nhưng làm thế nào phát huy tối đa thế mạnh riêng sẵn có đó? Điều này có thể làm được khi lựa chọn học đúng ngành/ngành phù hợp với bản thân, qua đó sẽ yêu nghề, hứng thú học tập và rèn luyện để có kỹ năng nghề, tạo nền tảng cho mỗi cá nhân có việc làm tốt đảm bảo có sự nghiệp thành công.

Tuy nhiên, không dễ để có thể lựa chọn được nghề học phù hợp với bản thân và đảm bảo có cơ hội việc làm tốt. Do vậy, cần hiểu rõ về từng ngành/ngành để định hướng tương lai rõ ràng, tránh được việc học một nghề nhưng lại có việc làm ở nghề không hoặc ít liên quan, tránh được lãng phí rất lớn về công sức, thời gian, tài chính của bản thân, gia đình và xã hội.

Nhằm cung cấp thông tin về nghề và việc làm, thông tin các cơ sở đào tạo nghề, cách thức tổ chức công tác tư vấn hướng dẫn học nghề và tư vấn hướng dẫn việc làm sau khi học nghề, Chúng tôi biên soạn cuốn sách “**Tư vấn, hướng dẫn học nghề và việc làm**” trên cơ sở tham khảo nhiều tài liệu của nhiều tác giả trong và ngoài nước và sự đúc kết kinh nghiệm từ thực tiễn triển khai công tác tư vấn hướng nghiệp tại một số dự án về đào tạo nghề, một số cơ sở dạy nghề trong khoảng thời gian từ năm 1998 đến nay.

Nội dung cuốn sách được chia thành 3 phần chính gồm: (i) Tư vấn hướng dẫn học nghề; (ii) Tư vấn hướng dẫn việc làm sau đào tạo nghề; (iii) Mô tả nghề và việc làm đối với một số nghề đào tạo, và phần thông tin về các cơ sở đào tạo trên toàn quốc.

Cuốn sách được biên soạn để phục vụ đội ngũ cán bộ làm công tác tư vấn hướng nghiệp, công tác tuyển sinh trong các cơ sở dạy nghề và cơ sở giáo dục đào tạo khác đồng thời sẽ là tài liệu bổ ích đối với những người làm công tác quản lý, nghiên cứu các chuyên ngành có liên quan.

Trong quá trình biên soạn chúng tôi đã cố gắng học hỏi các tác giả đi trước, tuy nhiên không tránh khỏi thiếu sót và đáp ứng đầy đủ nhu cầu, nhóm tác giả mong muốn nhận được góp ý, nhận xét của đồng nghiệp và bạn đọc.

Chân thành cảm ơn!

NHÓM TÁC GIẢ

DANH MỤC HÌNH

Hình 1. Số lượng cơ sở dạy nghề giai đoạn 2006 - 2012	28
Hình 2. Cơ sở dạy nghề theo trình độ đào tạo năm 2012	28
Hình 3. Cơ sở dạy nghề phân theo vùng kinh tế, xã hội năm 2012	29
Hình 4. Một số nghề đào tạo phổ biến chia theo trình độ đào tạo	30

DANH MỤC BẢNG

Bảng 1: Một số chỉ tiêu dân số, lao động, việc làm đến năm 2015, 2020	52
Bảng 2: Lao động làm việc trong một số ngành sử dụng nhiều lao động đến năm 2015, 2020	52
Bảng 3: Tổng hợp tình hình người lao động Việt Nam đi làm việc ở nước ngoài năm 2010, 2011 và 2012	106

DANH MỤC SƠ ĐỒ

Sơ đồ 1: Thứ tự công việc cần làm để đăng ký kinh doanh	82
---	----

DANH MỤC HỘP

Hộp 1: Thực tế lựa chọn nghề nghiệp của học sinh hiện nay	8
Hộp 2: Quyết định số 15/2013/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ về tín dụng đối với hộ cận nghèo có hiệu lực từ ngày 16/4/2013	96
Hộp 3: Hồ sơ thành lập doanh nghiệp	96
Hộp 4: Lao động muốn sang Hàn Quốc phải ký quỹ 100 triệu đồng	110

Phần I: TƯ VẤN HƯỚNG DẪN HỌC NGHỀ

I. TƯ VẤN HỌC NGHỀ

1. Tư vấn học nghề

Vấn đề chọn nghề để học và sau đó tìm việc để làm là nhu cầu của tất cả thanh niên nói riêng và người lao động nói chung. Thông thường, sau khi học hết lớp 9 hoặc lớp 12 học sinh rất băn khoăn không biết chọn nghề gì, sau khi học nghề xong không biết tìm việc ở đâu. Nhiều sinh viên học đến năm cuối cũng chưa biết sẽ làm việc ở đâu, chỉ biết theo học, khi ra trường sẽ tính tiếp. Nhiều người không hiểu rõ hai vấn đề chọn nghề để học và việc làm có mối quan hệ như thế nào trong quá trình hình thành nghề nghiệp của học sinh, sinh viên và người lao động.

Quá trình hình thành nghề nghiệp có thể được chia ra làm 4 bước: Tìm hiểu bản thân, tìm hiểu thế giới nghề nghiệp, chuẩn bị nghề, thích ứng nghề. Trong đó, học nghề chính là quá trình giúp một người có sự chuẩn bị về nghề và thích ứng với nghề trước khi thực sự tham gia vào hoạt động nghề nghiệp trên thị trường lao động; và tư vấn học nghề chính là hoạt động trao đổi thông tin giúp người được tư vấn có thêm hiểu biết về bản thân cũng như thông tin về các nghề đang đào tạo để có thể đưa ra quyết định lựa chọn một nghề phù hợp để theo học và làm nghề sau khi được đào tạo.

Có không ít người đã từng chứng kiến hay trải nghiệm sự lãng phí lớn về thời gian, tiền bạc, công sức khi đăng ký theo học một nghề, một trường theo trào lưu, sự áp đặt hay theo cảm tính để khi ra trường không xin được việc làm hoặc làm việc không phải theo nghề mình đã được đào tạo. Hoặc cũng có không ít người theo học và làm một nghề không phù hợp với năng lực của mình do đó không phát huy được hiệu quả làm việc. Những sự lãng phí đó không phải chỉ cho cá nhân mà cho cả xã hội và thị trường lao động.

2. Sự cần thiết của tư vấn học nghề

Xu hướng đào tạo trong các trường nghề đang chuyển mạnh từ đào tạo theo năng lực sẵn có của các nhà trường sang đào tạo theo nhu cầu xã hội. Điều đó có nghĩa là đào tạo theo yêu cầu cần thiết của xã hội chứ không phải đào tạo theo các ngành nghề, trình độ mà nhà trường đang có sẵn. Vậy nhu cầu xã hội là gì và làm thế nào để xác định được nhu cầu đó.

Nhu cầu xã hội chính là nhu cầu cần có của thị trường lao động, nhu cầu từ chiến lược, quy hoạch, kế hoạch phát triển kinh tế - xã hội của cả nước, từng khu vực, từng ngành. Đồng thời nhu cầu xã hội còn là nhu cầu của chính bản thân người học nghề. Trước hết người chuẩn bị đi học nghề cần có những hiểu biết về khả năng, năng lực của mình và được cung cấp thông tin về các ngành nghề mà mình quan tâm và có thông tin về nhu cầu lao động của

ngành nghề đó để lựa chọn học nghề gì. Điều này cần phải được cập nhật thông tin ngay khi còn học ở phổ thông, trong đó tư vấn chọn nghề có vị trí đặc biệt quan trọng.

Trước đây, ngành nghề ít với qui mô không lớn. Hiện nay, trong quá trình phát triển, nước ta đang chuyển biến mạnh mẽ từ nước nghèo đã vươn lên thoát nghèo và là nước có nền kinh tế phát triển trung bình. Các khu công nghiệp, các ngành nghề ở các địa phương đều có sự phát triển mạnh và nhu cầu học nghề càng cao. Nếu không có tư vấn, thì rất khó chọn nghề để học.

Trong một số năm trước đây và hiện nay ở một số gia đình vẫn có xu hướng yêu cầu con phải thi vào đại học, cao đẳng. Khi không vào đại học thì mới đi học nghề. Đó là quan niệm sai và tạo sự lãng phí cho xã hội nói chung cũng như mỗi người nói riêng. Điều hợp lý nhất là khả năng đến đâu thì bố trí học ở trường tương xứng ở mức đó. Học lực chỉ là một chỉ số trong quá trình học ở phổ thông song năng lực con người còn có ở khả năng thực hành, tay nghề, lòng đam mê công việc, thái độ lao động. Nhiều người học lực ở phổ thông không phải cao song khi tổ chức, tham gia hoạt động trong các lĩnh vực kinh tế - xã hội lại có năng lực đặc biệt tốt. Chính vì vậy, phải tư vấn cho người chọn nghề biết rõ hơn yêu cầu của từng nghề cần cả kiến thức, kỹ năng và thái độ nghề nghiệp, biết tìm việc, tự tạo việc làm sau khi ra trường chứ không phải con đường chủ yếu là học để vươn tới các học vị cao hơn trong nghiên cứu.

Hộp 1: Thực tế lựa chọn nghề nghiệp của học sinh hiện nay⁽¹⁾

Một trong những nét đặc thù của học sinh THPT là các em phải lựa chọn ngành học (nghề nghiệp sau này) sau khi tốt nghiệp THPT. Trên cơ sở nhận thức về tầm quan trọng của nghề nghiệp/công việc đối với mỗi người trong xã hội và giá trị của hoạt động nghề nghiệp, hầu hết học sinh THPT (95,9%) đã có những suy nghĩ về ngành nghề sẽ học sau khi tốt nghiệp THPT. Phần lớn các em cũng đã có những quyết định lựa chọn ngành nghề sẽ học: 88,2% số em đã có những quyết định về các ngành nghề hoặc trường đại học sau này sẽ dự thi.

Tuy nhiên, chỉ có 36,4% số học sinh hoàn toàn tin tưởng rằng những ngành nghề mà các em đã chọn và dự định sẽ học là hoàn toàn phù hợp; 40,9% - còn băn khoăn không biết ngành nghề đã chọn có thật sự phù hợp với mình không; 12,1% - không biết sau này có xin được việc làm đúng nghề đã học không và 10,6% số học sinh cảm thấy khó trả lời. Tình trạng nêu trên diễn ra như nhau ở tất cả các khối lớp. Như vậy còn khá nhiều học sinh hoặc thiếu hiểu biết về phẩm chất và năng lực của bản thân, hoặc thiếu hiểu biết về các ngành nghề mà các em đã chọn.

Lý do chọn ngành nghề sẽ học của học sinh THPT.

Theo các nhà chuyên môn thì ba điểm tựa cần chú ý khi một cá nhân quyết định lựa chọn ngành nghề nào đó cho mình là sự phù hợp năng lực của cá nhân với nghề, sự hứng thú, say mê nghề và nhu cầu xã hội. Các kết quả khảo sát thực tiễn cho thấy, nhiều học sinh THPT đã hiểu được tầm quan trọng của hai điểm tựa đầu tiên là sự phù hợp năng lực với nghề và hứng thú nghề: hơn 80% số học sinh khẳng định cần phải quan tâm đến những vấn đề này khi lựa chọn ngành nghề. Tuy nhiên, nhu cầu xã hội về nhân lực trong từng lĩnh vực nghề nghiệp lại chỉ được khoảng 1/3 số học sinh chú ý. Như vậy, nếu chúng ta hình dung ba điểm tựa nêu trên như ba chân của một cái kiềng - quyết định ngành nghề một cách khoa học, thì trên bình diện nhận thức, với khoảng 2/3 học sinh, cái kiềng đó đã

⁽¹⁾ Viện tâm lý học.

bị lệch, nghĩa là những quyết định lựa chọn ngành nghề dựa trên cơ sở nhận thức như vậy của những học sinh sẽ không chắc chắn đảm bảo có được những thuận lợi trong tìm kiếm việc làm sau này.

Câu hỏi đặt ra là những hiểu biết như trên của học sinh đã tác động đến việc quyết định lựa chọn ngành nghề của các em trên thực tế như thế nào?

Trên cơ sở tự đánh giá của học sinh, có thể thấy việc lựa chọn ngành nghề học sau khi tốt nghiệp THPT của các em có một số điểm nổi bật sau đây:

Hiểu biết của học sinh về những điểm tựa cần chú ý khi lựa chọn ngành nghề không hoàn toàn chi phối hành động thực tế của các em trong lựa chọn ngành học. Tính thực dụng được thể hiện ở khá nhiều em (khoảng 1/2 số học sinh) khi các em xem khả năng dễ tìm được việc làm sau quá trình đào tạo nghề (nhu cầu xã hội về nhân lực trong nghề đã lựa chọn) hoặc triển vọng phát triển của nghề trong tương lai là 1 trong 5 nhân tố quan trọng nhất cần tính đến khi quyết định lựa chọn một ngành nghề nhất định.

Sự lựa chọn ngành nghề chịu sự chi phối bởi định hướng giá trị nghề nhiều hơn là những hiểu biết lý thuyết là phải chọn nghề như thế nào cho khoa học. Những lý do chi phối hành động lựa chọn ngành học khá phù hợp với định hướng giá trị thể hiện trong đánh giá các giá trị của hoạt động nghề nghiệp/việc làm. Thu nhập tốt là lý do được nhiều em lấy làm cơ sở để quyết định sẽ theo học một nghề nào đó nhất (63,6%).

Về cơ bản, những lý do xuất phát điểm để học sinh lựa chọn một ngành nghề nào đó thật sự gắn với những giá trị đích thực của nghề nghiệp: Nghề nghiệp có thể đem lại thu nhập, thoả mãn những nhu cầu tinh thần và tạo cơ hội cho mỗi cá nhân đóng góp sức mình cho xã hội. Tính nhàn hạ của công việc hay cơ hội làm việc gần nhà không phải là những giá trị chi phối hành động lựa chọn ngành sẽ học của nhiều em. Cũng không nhiều em bị chi phối bởi mong muốn của bố mẹ (chỉ có 14,0% lựa chọn ngành nào đó do bố mẹ muốn thế), đặc biệt là bạn bè (0,9%). Cơ hội thăng tiến sau này cũng chỉ được khoảng gần 1/5 số em xem là 1 trong 5 lý do quan trọng nhất để em lựa chọn ngành nghề.

Điều đáng chú ý là sự phù hợp giữa năng lực cá nhân với nghề chỉ chi phối hành động lựa chọn nghề của 57,2% số em và hứng thú nghề chỉ chi phối 58,7% số em.

Hiểu biết của học sinh THPT về những ngành nghề đã lựa chọn sẽ học sau khi tốt nghiệp trung học phổ thông:

Theo kết quả khảo sát thì khoảng 2/3 số học sinh biết sơ sơ về các công việc cụ thể của những người lao động làm trong những ngành nghề mà các em đã chọn hoặc nơi làm việc của những người học chuyên ngành đó, khoảng 1/6 biết rõ và ít hơn một chút là không biết gì về những điều này. Tuy nhiên, thực chất của những hiểu biết đó là như thế nào thì chúng ta cũng dễ hình dung được, khi mà hiện nay ở nước ta chưa có những tổ chức soạn thảo những hệ thống thông tin chuẩn, chi tiết và bám sát những thay đổi trong quá trình phát triển của các loại ngành nghề trong xã hội.

3. Người làm công tác tư vấn học nghề

Trước hết cần phải kể đến vai trò của nhà trường phổ thông. Nhà trường phổ thông, đặc biệt ở năm cuối cấp cần cung cấp thông tin cho học sinh về thế giới nghề nghiệp. Bên cạnh đó, công tác hướng nghiệp trong nhà trường phổ thông cần quan tâm đến tư vấn đánh giá năng lực cá nhân để giúp học sinh có định hướng và lựa chọn nghề phù hợp với năng lực, sở thích của mình. Ngoài ra, việc cung cấp thông tin về các nghề, các cơ sở đào tạo nghề cũng rất quan trọng để mở rộng cơ hội lựa chọn và học nghề cho học sinh.

Vai trò tiếp theo là của các trường nghề. Trường nghề có trách nhiệm phối hợp với địa phương, trường phổ thông, doanh nghiệp để tư vấn cho học sinh lựa chọn đúng với nghề mà mình ưa thích, có năng lực và phù hợp nhu cầu xã hội. Trường nghề cung cấp cho học sinh thông tin chi tiết hơn về yêu cầu của nghề, chương trình đào tạo nghề, các chính sách hỗ trợ học nghề, các cơ hội nghề nghiệp sau đào tạo. Khi lựa chọn đúng nghề cần học thì người học giảm lãng phí công sức, tiền của, nhà trường, xã hội giảm chi phí phải đào tạo lại, tốn thời gian không cần thiết cho đào tạo nhân lực.

Bên cạnh đó, nếu chỉ trường nghề, trường phổ thông làm công tác tư vấn chọn nghề thì cũng sẽ không tiếp cận đến với tất cả các đối tượng cần tư vấn. Hiện nay, rất nhiều các trung tâm tư vấn hướng nghiệp được thành lập với vai trò cầu nối giữa người được tư vấn với cơ sở đào tạo và thị trường lao động. Ngoài ra, qua các phương tiện thông tin đại chúng, các thông báo từ các doanh nghiệp, thông tin từ bạn bè, người thân sẽ làm cho không chỉ học sinh mà cả gia đình và cộng đồng đều có thông tin nhiều chiều để hỗ trợ cho việc lựa chọn nghề cho học sinh cũng như người lao động.

Ở tầm vĩ mô, việc tư vấn học nghề được thể hiện trực tiếp qua hành động của chính quyền địa phương cấp tỉnh và triển khai cụ thể ở cấp huyện, xã. Không chỉ là vấn đề tổ chức đồng bộ các kênh thông tin mà còn là tổ chức trực tiếp các tư vấn học nghề cho thanh niên nói chung, học sinh nói riêng ở mỗi thời điểm sao cho phù hợp. Chỉ có chính quyền địa phương mới là tổ chức có quyền lực, năng lực tổ chức phối hợp các lực lượng trên địa bàn, theo ngành dọc để tư vấn đầy đủ nhất cho thanh niên. Khi ai đó còn băn khoăn với các thông tin nhiều chiều, chưa thực sự tin tưởng ở thông tin nào đó thì có thể hỏi trực tiếp chính quyền để có thông tin chính thống thuộc phạm vi quản lý của mỗi địa phương. Chính vì vậy phải thiết lập hệ thống tư vấn học nghề cả ở trong trường nghề, trường phổ thông, doanh nghiệp, địa phương.

4. Chức năng của tư vấn học nghề

Có thể nêu dưới đây những chức năng cơ bản nhất của hoạt động tư vấn học nghề.

4.1. Chức năng cung cấp thông tin

Đây là chức năng rất quan trọng của tư vấn, bởi nó có khả năng đáp ứng những thiếu hụt thông tin để hoàn tất hoặc bổ sung, sửa đổi những gì đối tượng tư vấn đã biết. Trong hoạt động thực tiễn, do sự biến động của xã hội, của hoàn cảnh, thường thì những gì chúng ta đã biết, đã quen thuộc ngày hôm nay sẽ lạc hậu bởi ngày mai và những khoảng thời gian sau nữa. Ngay cả trên một hoạt động cụ thể, không phải ai cũng hiểu biết một cách toàn diện, cặn kẽ đối tượng hoạt động của mình. Sự hiểu biết thiếu đầy đủ, hoặc sai lệch có thể dẫn tới những hậu quả thấp kém hoặc tai hại khôn lường. Chính vì thế, việc cung cấp thông tin của chủ thể tư vấn là nguồn vốn bổ ích giúp cho đối tượng có điều kiện tham khảo, xem xét, cân nhắc trong việc thực hiện một hoạt động đáp ứng nhu cầu, mục đích của họ.

Thông tin trong tư vấn nghề là một dạng phi vật chất, song nhờ có phương tiện này, nó có thể tổng hợp thành kết quả dưới dạng một thông tin mới mang tính chủ thể của đối tượng tiếp thu nó để chi đạo các hoạt động tiếp theo hoặc dưới dạng lợi nhuận vật chất nhờ có quyết sách đúng.

4.2. Chức năng uốn nắn điều chỉnh

Đây là chức năng đi kèm với chức năng thông tin, nhờ hiệu quả của chức năng thông tin mang lại.

Trong tư vấn nghề, thông tin do chủ thể tư vấn mang lại có thể xuất phát thuận chiều với đề xuất, ý nguyện chứa đựng tính khách quan, phù hợp với logic phát triển của thực tiễn. Song, do nhiều nguyên nhân (trạng thái tâm lý, trình độ học vấn, kinh nghiệm sống, các mối quan hệ xã hội...) khiến cho tầm nhìn và sự hiểu biết của đối tượng có tính phiến diện, lỗi thời, hoặc vượt khỏi khả năng của bản thân, khi đó chủ thể tư vấn dựa trên việc cung cấp thông tin chính diện, đưa ra những lời khuyên bổ ích, chúng được coi như những khuyến cáo giúp cho đối tượng tư vấn suy xét, điều chỉnh những suy nghĩ, việc làm của mình cho phù hợp với thực lực và đòi hỏi của khách quan. Với ý nghĩa như vậy, để thực hiện chức năng này, những thông tin do chủ thể tư vấn mang tới cho đối tượng cần đảm bảo chính xác, toàn diện và lời khuyên của chủ thể phải chân tình, đúng đắn.

4.3. Chức năng xã hội

Tư vấn nghề là một hoạt động xã hội, biểu hiện mối quan hệ giữa con người với con người (một cá thể này với một cá thể khác hoặc một tổ chức này với một tổ chức khác), được diễn ra hàng ngày, bằng con đường tự phát hoặc tự giác. Tư vấn cũng là một quá trình giao tiếp diễn ra nhờ quá trình trao đổi, học hỏi kinh nghiệm lẫn nhau, giúp đỡ nhau trong những hoạt động đa dạng của đời sống: cha mẹ khuyên con cái, thầy cô dạy dỗ học trò, thầy thuốc khuyên nhủ người bệnh.

Những hoạt động như trên có thể khác nhau về mức độ, song ít nhiều chúng đều phản ánh màu sắc của hoạt động tư vấn. Tuy nhiên, để hoạt động xã hội này đem lại hiệu quả cao trong các mối quan hệ xã hội, nó cần được tổ chức một cách khoa học, có sự tham gia đồng bộ của nhiều lực lượng, được thiết lập và hoạt động theo những quy trình có chọn lọc để hướng tới sự phát triển của mỗi con người, mỗi cộng đồng và cho toàn xã hội trên cơ sở làm thỏa mãn những nhu cầu đặt ra của đối tượng tư vấn.

5. Nội dung tư vấn

5.1. Nhận thức về đặc điểm cá nhân

Để có thể chọn một nghề nào đó, mỗi người trước tiên phải “hiểu mình” để có được một bức tranh toàn cảnh về chính mình, từ đó có được sự cân nhắc kỹ càng về sự phù hợp hay không giữa những gì vốn có và nhu cầu đòi hỏi của nghề nghiệp.

Công việc đầu tiên trong cuộc đời mỗi người là việc chọn cho mình một nghề phù hợp, bởi đơn giản là nghề nghiệp không tự tìm đến với họ. Thành công trong việc lựa chọn tùy thuộc vào chất lượng lẫn số lượng trong sự nỗ lực của con người.

Nhu cầu, nguyện vọng của cá nhân đối với việc chiếm lĩnh một nghề nào đó có thể trở thành hiện thực không chỉ phụ thuộc vào việc nhận biết nghề mà cùng với nó, cá nhân phải hiểu rằng nghề nghiệp đó đặt ra những điều kiện nào về thể chất, về tâm lý, về năng lực, về kỹ năng, về phẩm chất đạo đức mà chính mình cần phải có và nếu chưa có thì phải có sự nỗ lực bổ sung cho đầy đủ. Mỗi người được tư vấn là chủ thể của sự lựa chọn, song những

gì đang tồn tại trong chính bản thân họ lại là đối tượng được nghề nghiệp “xem xét” để đưa tới những phán quyết về sự phù hợp hay không phù hợp trong lựa chọn nghề. Bởi vậy người được tư vấn cần có sự hiểu biết cần thiết về nhu cầu năng lực, khí chất, các nét tính cách của mình để làm cơ sở cho sự đối chiếu, so sánh với yêu cầu do nghề nghiệp đặt ra. Đây là một vấn đề khó, bởi một mặt người được tư vấn thiếu những tri thức tâm lý có thể giúp họ tự đánh giá và mặt khác, họ lại không có được khả năng đánh giá về mức độ phù hợp với những phẩm chất, nhân cách của mình với yêu cầu hoạt động nghề nghiệp và càng khó khăn hơn khi họ phải giải quyết vấn đề này trong thái độ của mình (hoặc là đánh giá quá cao hay ngược lại, đánh giá quá thấp khả năng của mình). Do đó vai trò của người tư vấn giúp cá nhân hiểu rõ hơn, đánh giá chính xác hơn về tính cách, sở thích, điểm mạnh, điểm yếu để từ đó hướng tới nghề nghiệp phù hợp.

5.2. Nhận thức về đặc điểm nghề nghiệp

Tư vấn chọn nghề để học, để làm cũng có nghĩa là tư vấn để người được tư vấn chọn cho họ một tương lai. Việc chọn nghề thực sự quan trọng và vô cùng cần thiết. Khi một người chọn sai làm một nghề nghĩa là đặt cho mình một tương lai không thực sự an toàn và vững chắc.

Không phải ai cũng có thể trả lời được câu hỏi: Làm thế nào chọn được một nghề phù hợp. Chính những nghĩ suy và trăn trở rằng tôi có phù hợp nghề này hay không, tôi có thực sự yêu thích nghề này hay không, nghề này có tương lai hay không... là những vấn đề cần được giải quyết khi bắt đầu quá trình chọn một nghề phù hợp.

Trong quá trình tư vấn, trước nhất, cần phải giúp người được tư vấn vượt qua sự tác động của những tư tưởng và quan điểm chưa thực sự đúng đắn và hợp lý khi chọn nghề:

- Chọn nghề theo sự áp đặt của người lớn, người khác.
- Chọn nghề theo chuẩn của nhóm, của bạn bè và của người thân.
- Chọn nghề may rủi.
- Chọn nghề chỉ ở bậc Đại học.
- Chọn nghề theo “mác”, theo “nhãn”.
- Chọn nghề nổi tiếng, dễ kiếm tiền.
- Chọn nghề “gấp, rút” mà không có sự kiên nhẫn, hy sinh.
- Chọn nghề không nghĩ đến những điều kiện có liên quan như: điều kiện kinh tế cá nhân hoặc gia đình, thời gian học nghề, tuổi thọ của nghề, đầu ra của nghề...

Để chọn nghề phù hợp nhất thiết mỗi cá nhân cần phải:

** Tìm hiểu nhiều nhất có thể có về những ngành nghề trong xã hội.*

Trong mỗi ngành nghề, ít nhất là phải biết yêu cầu về nghề, triển vọng nghề nghiệp, mức lương, thị trường lao động... Ngoài ra, phải tìm hiểu cả môi trường làm việc, những thách thức nghề nghiệp, những khó khăn và thuận lợi trong nghề nghiệp...

Thông tin người tư vấn có thể cung cấp bao gồm:

- Tên nghề và những chuyên môn thường gặp trong nghề.
- Nội dung và tính chất lao động của nghề.